

عفو بین الملل

اطلاعیهی مطبوعاتی

۶ شهریور ۱۳۹۸ - ۲۸ آگوست ۲۰۱۹

شماره ایندکس: MDE 13/0949/2019

جهان چشم خود را به روی بحران گسترده ناپدیدسازی‌های قهری در ایران بسته است

سازمان عفو بین‌الملل در بیانیه‌ای مطبوعاتی که در آستانه‌ی ۷ شهریور، «روز جهانی قربانیان ناپدیدسازی قهری»، منتشر کرده می‌گوید امتناع مستمر مقام‌ها و مسئولان ایرانی از افشای سرنوشت و محل دفن هزاران مخالف و دگراندیش سیاسی، که در جریان کشتار زندانیان در سال ۱۳۶۷ قهرماً ناپدید شده و طی روالی فراقضایی اعدام شدند، بحرانی به وجود آورده که جامعه‌ی جهانی چندین دهه آن را عمدتاً ندیده گرفته است.

مرگ هزاران قربانی هنوز به ثبت نرسیده است و هزاران جنازه ناپدیدشده در گورهای جمعی بی‌نشان، در نقاط مختلف کشور، دفن شده است. بیش از ۳۰ سال است که مقام‌ها و مسئولان ایرانی از اقرار رسمی به وجود این گورهای جمعی امتناع کرده و مکان آن‌ها را مخفی نگه داشته‌اند و این موجب درد و رنج عظیم خانواده‌هایی شده است که هنوز به دنبال اطلاع یافتن از سرنوشت عزیزان خود و پیدا کردن اجساد و بقایای آنان هستند.

فیلیپ لوتر، مدیر بخش تحقیقات و امور حقوقی خاورمیانه و شمال آفریقای عفو بین‌الملل، می‌گوید: «خانواده‌های افرادی که به صورت مخفیانه در جریان کشتار زندانیان در سال ۱۳۶۷ اعدام شدند هنوز در اضطراب و هراس به سر می‌برند. کابوس هزاران جنازه‌ی ناپدیدشده، همراه خانواده‌ها و بسیاری دیگر است، همچنان که مهر قساوت بر پیشانی سیستم قضایی کشور زده است.»

او می‌گوید: «این تصور که کشتار ۱۳۶۷ در گذشته‌ی دور اتفاق افتاده و به امروز مربوط نیست اشتباه است. ارتکاب جرم ناپدیدسازی قهری در ابعاد گسترده همچنان ادامه دارد و با گذشت بیش از ۳۰ سال، خانواده‌های قربانیان همچنان از اضطراب و ابهام در مورد سرنوشت و محل دفن عزیزان‌شان عذاب می‌کشند.»

در چارچوب قوانین بین‌المللی، مادام که یک دولت سرنوشت یا محل نگه‌داری قربانیان جرم «ناپدیدسازی قهری» را افشا نکند، ارتکاب این جرم متوقف شده محسوب نمی‌شود. اگر فرد ناپدیدشده جان باخته باشد، توقف جرم مستلزم تحویل جنازه‌ی قربانی به خانواده‌اش است.

عفو بین‌الملل در گزارش دسامبر ۲۰۱۸ خود، با عنوان «[اسرار به خون آغشته: کشتار ۶۷ - جنایتی علیه بشریت که همچنان ادامه دارد](#)»، نتیجه گرفته است که مقام‌ها و مسئولان ایرانی، با ادامه دادن به پنهان‌کاری سازمان‌یافته در مورد سرنوشت و محل دفن قربانیان اعدام‌های محرمانه و فراقضایی در سال ۱۳۶۷، همچنان در حال ارتکاب جرم «ناپدیدسازی قهری» در ابعاد گسترده و سازمان‌یافته هستند که به منزله‌ی «جنایت

علیه بشریت» به شمار می‌رود. ترجمه فارسی این گزارش در ۳۰۰ صفحه امروز همزمان با بیانیه سازمان عفو بین‌الملل به مناسبت «روز جهانی قربانیان ناپدیدسازی قهری» منتشر شد.

مقام‌ها و مسئولان ایرانی، در چارچوب قوانین بین‌المللی، موظف اند این جرایم همچنان در حال ارتکاب را مورد تحقیق و تفحص قرار داده و کشف حقیقت، اجرای عدالت، و پرداخت غرامت را در مورد قربانیان این جرایم تحقق بخشند. مقام‌ها و مسئولان ایرانی باید از متخصصان مستقل در زمینه‌ی واگشایی گورها و شناسایی اجساد، از طریق آزمایش‌های دی‌ان‌ای، بهره بگیرند و اجساد قربانیان جان‌باخته را به خانواده‌هایشان مسترد کنند، و به این خانواده‌ها اجازه دهند تا مطابق اعتقادات، باورهای دینی و آداب و رسوم خودشان مراسم خاک‌سپاری و یادبود برگزار کنند.

در صورت جان باختن افراد، مقام‌ها و مسئولان وظیفه دارند که [گواهی فوت](#)، حاوی اطلاعات صحیح در مورد زمان و مکان و علت مرگ، صادر کنند. این در حالی است که چنین کاری در مورد هزاران نفر از قربانیان کشتارهای محرمانه و فراقضایی سال ۱۳۶۷ انجام نشده است.

فیلیپ لوتر می‌گوید: «جنایت علیه بشریت دقیقاً همان چیزی است که این تعبیر از آن حکایت دارد: جنایتی آن‌چنان فجیع که نه فقط قربانیان و بازماندگان و کشور مورد نظر بلکه روح کل جامعه بشری را جریحه‌دار می‌کند.»

به گفته‌ی او، «کشورهای عضو سازمان ملل باید از هر فرصتی، از جمله اجلاس آتی شورای حقوق بشر سازمان ملل برای بررسی ادواری کارنامه‌ی حقوق بشری ایران در ماه نوامبر، برای فشار آوردن بر دولت ایران استفاده کنند، تا این دولت محل گورهای جمعی را معرفی کرده و سرنوشت و محل دفن تمام قربانیان این فجایع را افشا کند.»

عفو بین‌الملل سازمان ملل را به انجام تحقیقات مستقلی در مورد این کشتارهای فراقضایی و ناپدیدسازی‌های قهری فراخوانده است، تا حقیقت مآووقع را روشن کند، امکان تعقیب قضایی مظنونان و متهمان را فراهم آورد و جبران خسارت از بازماندگان و خانواده‌های قربانیان را ضمانت کند.

اجساد ناپدیدشده

مقام‌ها و مسئولان ایرانی جنازه‌ی هیچ‌یک از قربانیان کشتارهای فراقضایی سال ۱۳۶۷ را به خانواده‌هایشان تحویل نداده و به علاوه، در تلاش برای محو کردن هر نشانی از قربانیان، محل دفن اجساد را هم به اکثر خانواده‌ها اطلاع نداده‌اند.

تا آن‌جا که عفو بین‌الملل اطلاع دارد، مقام‌ها و مسئولان نهایتاً فقط در پنج شهر (اهواز، اردبیل، ایلام، مشهد، و رودسر) به برخی از خانواده‌ها شفاهاً اعلام کرده‌اند که عزیزان‌شان در گورهای جمعی دفن شده‌اند و نشانی گورها را برای آن خانواده‌ها افشا کرده‌اند.

با این حال، مقام‌ها و مسئولان ایرانی هرگز، رسماً و علناً، به وجود این گورهای جمعی یا سایر محل‌هایی در نقاط مختلف کشور اذعان نکرده‌اند که گمان می‌رود محل گورهای جمعی باشند؛ این در حالی است که بعضی از این محل‌ها مورد [تخریب و هتک حرمت](#) قرار گرفته‌اند.

بنا به اطلاعات دریافتی عفو بین‌الملل، مقام‌ها و مسئولان در چندین شهر (از جمله بندر انزلی، اصفهان، مسجد سلیمان، شیراز، سمنان و تهران) محل تعدادی گور انفرادی را به اطلاع تعداد اندکی از خانواده‌ها رسانده و به آن‌ها اجازه‌ی نصب سنگ قبر داده‌اند، اما بسیاری از خانواده‌ها از این بیم دارند که ممکن است فریب‌شان داده باشند و آن گورها عملاً خالی باشند.

در مورد تهران، این نگرانی‌ها از آن رو تشدید می‌شود که، بنا به یافته‌های عفو بین‌الملل، ۹۹ درصد از ۳۳۵ قبر واقع در گورستان بهشت زهرا، که مقام‌ها و مسئولان به عنوان محل دفن قربانیان اعدام‌ها معرفی کرده بودند، در سایت رسمی و اینترنتی بهشت زهرا به ثبت نرسیده و فقط سه مورد از آن‌ها ثبت شده است.

همچنین، گزارش‌هایی حاکی از آن منتشر شده است که این گورهای انفرادی در پاییز و زمستان ۱۳۶۸ احداث شده‌اند، بدون آن که نشانه‌ای از اقدامات قبلی برای حفر زمین و دفن اجساد در آن محوطه وجود داشته باشد. برخی از بازماندگان و خانواده‌های قربانیان گمان می‌کنند که ممکن است مقام‌ها و مسئولان نشانی این قبرها را به این منظور اعلام کرده‌اند که شمار کشته‌شدگان را اندک جلوه دهند و وانمود کنند که محل دفن اجساد آنان معلوم است. این عده از آن بیم دارند که قربانیانی که محل دفن‌شان اعلام شده نیز در گورهای جمعی بی‌نشان، در کنار هزاران قربانی دیگر، دفن شده باشند.

در یک مورد، در تابستان ۱۳۹۶، اعضای خانواده‌ی یکی از قربانیان متوجه شدند که زمین زیر سنگ قبری که تصور می‌کردند عضو این خانواده چند دهه پیش در آن جا دفن شده عملاً خالی است و استخوان یا سایر بقایای انسانی در آن جا وجود ندارد.

جست و جوی اسامی ثبت شده بیش از ۴۵۰۰ نفر از قربانیان در سامانه جست و جوی متوفی سازمان بهشت زهرا نشان می‌دهد که ۹۹ درصد از این اسامی در آن پایگاه اطلاعاتی ثبت نشده است. نامه‌هایی که عفو بین‌الملل در سال ۱۳۹۷ برای سازمان ثبت احوال کشور و سازمان بهشت زهرا در تهران فرستاده، و خواهان ارائه‌ی توضیحاتی در مورد این نواقص شده، بی‌جواب مانده است.

حجم وسیع اسامی ثبت‌نشده در پایگاه‌های اطلاعاتی مربوط به سوابق دفن اجساد، و نگرانی‌ها در خصوص این که برخی از گورهای مورد اشاره ممکن است خالی بوده باشند، نگرانی‌های جدی در این زمینه ایجاد کرده و ضرورت تحقیق و تفحص و واگشایی گورها به منظور کشف حقایق مربوط به سرنوشت هر قربانی و محل دفن جنازه‌ی او را هرچه بیشتر برجسته می‌کند.

در این [ویدئو](#)، تعدادی از اعضای خانواده‌های قربانیان درباره‌ی درد و رنج مستمر و آسیب‌های روانی‌ای که متحمل شده‌اند و می‌شوند سخن می‌گویند.

عفو بین‌الملل بر این باور است که تحمیل چنین درد و رنج شدیدی به خانواده‌های قربانیان [ناقض ممنوعیت اکید شکنجه و سایر برخوردهای بی‌رحمانه و غیرانسانی](#)، در چارچوب قوانین بین‌المللی، است.